Ivan Gundulić

SUZE SINA RAZMETNOGA

Bulaja naklada

Suze sina razmetnoga

Ivan Gundulić

Sadržaj

Evanđelje po Luki, XV. 18.

Plač prvi: SAGRIJEŠENJE

Plač drugi: SPOZNANJE

Plač treći: SKRUŠENJE

Tumač

Rječnik

Bilješka o autoru

Impressum

Evanđelje po Luki, XV. 18.

"Jedan čovjek imaše dva sina, i reče mlađi od njih ocu: Oče, daj mi dio od imanja, što pripada meni. I otac im podijeli njihovo imanje.

I po tom do nekoliko dana pokupi mlađi sin sve svoje, i ode u daljnu zemlju i onamo prosu imanje svoje živeći besputno.

A kad potroši sve, nastade velika glad u onoj zemlji i on se nađe u nevolji. I otišavši pribi se kod jednoga čovjeka u onoj zemlji; i on ga posla u polje svoje, da čuva svinje. I željaše napuniti trbuh svoj roščićima, koje svinje jeđahu, i niko mu ih ne davaše.

A kad dođe k sebi reče: Koliko najamnika u oca mojega imaju hljeba i suviše, a ja umirem od gladi! Ustaću i idem ocu svojemu, pa ću mu reći: oče, sagriješih nebu i tebi, i već nijesam dostojan nazvati se sin tvoj: primi me kao jednoga od svojijeh najamnika.

I ustavši otide k ocu svojemu. A kad je još podaleko bio, ugleda ga otac njegov i zažali mu se, i potrčavši zagrli ga i cjeliva ga. A sin mu reče: Oče, pogriješih nebu i tebi i već nijesam dostojan nazvati se sin tvoj. A otac reče slugama svojijem: Iznesite najljepše haljine i obucite ga, i podajte mu prsten na ruku i obuće na noge. I dovedite tele ugojeno te zakoljite, da jedemo i da se veselimo, jer ovaj moj sin bješe mrtav i oživlje, i izgubljen bješe i nađe se. I stadoše se veseliti..."

Plač prvi
SAGRIJEŠENJE

"*Vivendo luxuriose dissipavit substantiam.*"[*] Luc. cap. 15.

1.

Grozno suzim gor'k plač sada,
Gorko plačem grozne suze,
Ke razmetni sin njekada
Kajan s grijeha ljevat uze;
Je da i moje grijehe oplaču
Suze u suzah, plač u plaču.

2.

Vječnoga Oca, vječna Riječi,
Ka si umrlu put uzela,
Da se od smrti svijet izliječi
Ka svima bješe život spela,
Riječi, u ljudskoj ka naravi
Pravi čovjek si i Bog pravi;

3.

Ti sa neba pošlji odi
Meni duha prisvetoga,
Ki od Boga oca ishodi

I od tebe sina Boga,
Da on objavi s moga glasa,
Za naš nauk, što ti kaza!

4.

Blag Jezuse, i ti prosti,
Čim razmišljam vrh dubina
Neishitne tve mudrosti,
Uz istinu ka taština
Ako s moje slabe svijesti
Priloži se i namjesti.

5.

Za otvrdnutu svijes prignuti
Na skrušenje od pokore,
Trijebi je od svijeta spomenuti
Himbe i varke sve najgore,
I da prostit vlas višnja je
Vazda spravna, tko se kaje:

6.

Tako i ljekar s prva od svudi
Istečenu ranu otkrije;
Ni ga smuća, ni ga trudi,
Što nečisti crv izije:
Donijet bo je sva odluka
Dugo zdravlje s kracih muka.

7.

O grešniče, u zlu tvomu
K vječnomu se dobru uteci,
U izgledu viđ ovomu

Sebe istoga, kaj se i reci,
Veće božje da je smiljenje,
Neg sve ljudsko sagriješenje.

8.

Dan večerom, čovjek svrhom
U životu svom se hvali;
Milos Višnji dijeli s vrhom
Svijem, ki su u njega ufali:
Svid se, vjeruj, ufaj, sluša',
Što skrušena stječe duša.

9.

Pod česvinam grm prignuti
Gdi u spletenu gaju raste,
A o klisurah strme ljuti
Gledaš visjet divje hraste,
Ter pod snijegom vrsi bijeli
Planinam su posijedjeli.

10.

Sin, ki dio blaga očina
Rasu, čim se blude tiri,
Sharan stražnik od živina,
Kijeh želudom gora žiri,
Na hrek jedan suh se biše
Naslonio teško odviše.

11.

Tuj, čim skončan u životu
Jedva uzdah ne podiraše,
Mrući od glada žirnom skotu

Na jestojsci zavidjaše,
Nasitit se želeć veće
Pićom, ka se prascim meće.

12.

On, ko dobar svacih mnoštvo
Na veliku zlu promijeni,
I bogatstvo u uboštvo,
I u prikor glas pošteni,
Kliče ovako vas u smeći,
Sebe u sebi ne videći:

13.

"Ah, ter ja sam mladac mili,
Oni mladac primljen svuda.
Od koga se vik ne odili
Slas ljuvena i razbluda,
Znan, plemenit, bogat, vrijedan,
Slavljen, dvoren, služen, gledan!

14.

Ako ja sam oni isti
Sad u sebi, jaoh, da gdi je
Sviono ruho, grimiz čisti,
Plemenito ki me odije?
Gdi su obilne gozbe moje,
I prijatelji i gospoje?

15.

Ah, ja nijesm, ki sam bio,
Ako u meni nije mene;
Jaoh, svak me je ostavio

Sred pustoši sej kamene;
Pače gola i kami oni
Studeni me svojom goni.

16.

Mješte piće slatke, uljudne,
Mješte dvora pozlaćena,
Mješte sluge, u noći i u dne
S kih mi dvorba bi činjena,
Mješte uresne svim postelje,
Gdi pokojah moje želje;

17.

Jestojska je ma jedina
Nepoznano gorko travje,
Prasci družba, dvor planina,
Kami tvrdi meko uzglavje,
A raskošna, jaoh! pernica
Suha zemlja crna lica.

18.

Čačka moga dvorne sluge
Obilnim se brašnom hrane;
A ja od glada mrem pun tuge
Sred pustošne ove strane,
Želeć kao zvir, nu zaludu,
Naći brašno u želudu.

19.

Ah na ovo li bludnos tvoja
Dovela me, izdavnice,
Ka pod slikom od pokoja

Dvorne i blage ljubovnice
Na službu me tvu zapisa
Dokli iz mene krv isisa!

20.

Ah, nesvijesna, ka ne gledaš
Ni razloga, ni zakona;
Ah, bezočna, ka spovjedaš
Za istinu laž smiona;
Ka sred srca nemaš svoga
Srama od ljudi, straha od Boga.

21.

U nečistoj koga želji
Ne prigrli i ne primi?
Tvoji su bludni priatelji
Vazda bili ljeti i zimi,
I tudjini i mještani,
S kim te ugađa trg pogani.

22.

Ah, s kijem se nisi stala?
Tko ti nije bio sred krila?
Tko je taj, koga nijes' izdala.
Koga nijesi privarila?
Sveđ nekrepka, sveđ razlika,
Tamna, tašta, huda, prika.

23.

Neću mučat zle načine.
Kim mê bitje iskorijepi;
Spovijedat ću varke istine,

Kim me opsjeni i zaslijepi;
Ukopat ću u ove gore
Tve sramote, mê prikore.

24.

Bješe zlatan pram vrh čela
Za razbludu raspustila,
Svitlos draga i vesela
Sjaše iz oči sunca mila;
A capćaše posred lica
Združen trator i ružica.

25.

Od koralja usti objavi
A od lira prsi svoje,
Govoraše nje gizdavi
Posmijeh: "Daj mi srce tvoje!"
Veljaše opet: "Daj ga meni!"
Pogled slatki i ljuveni.

26.

Nje svi čini bjehu drazi,
Sred razblude i miline;
Neka želi, tko ju pazi,
Tko ju želi, neka gine:
Bijelom rukom, snijeg nadhodi,
Tihijem stupom tančac vodi.

27.

Ah, mâ svijesti zapanjena,
Sve ovo scijenjah i saviše,
A ona stara iz korjena

Priobrazila sliku biše,
Čim oblipi i namasti
Blijede kože suhor tmasti.

28.

A ostriže s mrca vlase
I crvima uze iz usti,
Te ih iz groba stavi na se,
I u rudeže zlatne spusti:
Plijen od smrti da je sva dika,
I vez slatki ljubovnika.

29.

Pepeo lica pogrešpana,
Suha, žuta i pjegava,
Bi načinit toli znana
Hitrom silom od naprava,
Da se crno bijelo ukaza
Na obrazu bez obraza.

30.

A mažući raskrvavi
Usti oprhle, pomodrene,
Na sramotu od naravi
Da ih koralji zarumene;
A ogoli premaliće,
Da svu zimu skrije u cviće.

31.

Pristavljenih vrhu kosi
Trepte od cvića perivoji;
Na ustiju cvijeće nosi,

Na prsijeh cvijeće stoji,
Cvijeće u rukah, cvijeće svuda,
I ona u cvijeću zmija huda.

32.

Medna je riječca, srce otrovno;
Oči ognjene, prsi od leda;
Ljubit kaže, mrzi skrovno;
Vijek ne želi, sveđ te gleda;
Jedno misli, drugo čini,
Vara, izdaje, laže i hini.

33.

Ja za ovu samo hajem,
Sama je ona moja draga,
Samoj njoj se ne pristajem
Svu noć vrtjet oko praga,
Klikujući skladnom pjesni
Nje ljeposti, me ljuvezni.

34.

Ona, ko me vidi i pozna
U nju mrežu uveznuta,
Kaže mi se nemilosna,
I na moj plam ostinuta;
Ja ju gledam bez prestanja,
Ona od mene oči uklanja.

35.

Nje mraz oganj moj razgara,
Nje gnjiv ljubav moju uzmnaža;
Žeravom me led satvara

S omraze mi sve je draža;
Slatki mi su nepokoji,
Prid očima sveđ mi stoji.

36.

Ona bježi, ja ju slidim,
Krije se ona, ja joj pišem,
Kako za njom gasnem, blidim
Venem, sahnem i uzdišem:
Ona pismo dere i meće,
Čekajući stvari veće.

37.

Ja opet milos da isprosim,
Bit s naprava ljepši žudim:
Svilu oblačim, cvijetak nosim,
Resim lice, kose rudim,
Sveđ uzdahe šiljem ognjene
Ne stavlja se ona od mene.

38.

Ja razumjet sebi davam,
I ono što je, da je neću:
S novijem gizdam i napravam
Gostim, dvorim bolju sreću
Šetam, gledam, spjevam milo,
Nu je zaludu svako dilo.

39.

Naposlije ruka stupi
Na mač britki od pjeneza,
Je da on probije i razlupi

Tvrde oklopi draga uresa,
I dobitnik s njim izabrani
Dođem, gdi mâ lijepa brani.

40.

Promjenjiva i veseli
Ona tada sliku svoju;
Kaže, ino da ne želi,
Neg ispunit želju moju:
Oči u oči mê upira,
Blijedi, uzdiše i umira.

41.

Ja biljege videć ove,
Ne štedim se i ne kratim
U razlike njoj darove
Pjenez veći da potratim:
Ona u zlatu primljenomu
Mjeri ufanje srcu momu.

42.

Za na svrhu doć žuđenu,
Ja šiljem opet s veće zlata
Dragi kamen u prstenu,
Biser za ures bijela vrata,
Na riječi me ona drži,
Obećava, a ne vrši.

43.

Jedan pogled bludno striljen,
Sladak podsmijeh, riječca od meda,
Željan uzdah, ali usiljen,

Ki mi proda srce od leda,
Izabrani i velici
Mojih rana bijehu lici.

44.

Zlato leti u toliko,
I iz mojih bježi ruka;
Blijedi lice sve koliko,
Skončavam se, i od svijeh muka
I od svih šteta život prima
Za svu platu vjetra i dima.

45.

Moj ju ognjeni uzdah moli,
Da me u trudu već ne hrani:
Mojim se on trudom boli,
I obećava, i opet brani
Tako hitro, da ti kaže,
Da si ti kriv, što ona laže.

46.

U to život u dne, u noći
Skončava mi se i odlaga;
Mećem, sipljem sa svom moći:
Sve što imam i zlata i blaga:
Mrtav razbor, svijes je slijepa,
Na zlo srnem, kô me cijepa.

47.

Ter u način poplavice,
Ka sve nosi, što zadere,
I oreć se niz litice

Valja gore, polja ždere:
Obori se i poždrije
Mê imanje najposlije.

48.

Nu bi šteta mala bila
Dobra izvanja izgubiti,
Da me nije usilila
Blago lijepo potratiti,
Unutrnje me kriposti
Bez obzira, bez milosti.

49.

Što ne učinih, što ne skrivih,
U kû zlobu s nje ne upadoh?
Tlačih zakon, neprav živih,
Tlapih, mamih, grabih, kradoh;
Na vrlija se djela spravih;
Sram poplesah, Boga ostavih.

50.

Bijeh obličje izgubio
I priliku od čovjeka;
Od mene se svaki dio
Preobrazi s grijeha prijeka;
Pače u grijehu obraćena
Osta ma put strašna sijena.

51.

Staše u glavi ponosita
Vrla oholas u nescijeni
A u čelu stanovita

Zasječena u nesvijes meni:
A na obrazu blijedo i mrazno
Bezočanstvo bezobrazno.

52.

Mećahu oči s navidosti
Zglede otrovne, zlobne i krive;
A pjenjaše pun gorkosti
Sve čemere jezik žive;
A rigahu usta huda
Krv smrdeću gnjusna bluda.

53.

Uši iđahu pomno i hrlo
Osluškujuć hude raspe;
Jezovito zjaše grlo,
Da proždorstvo vječno zaspe,
Ruke pohitne i skupljene
Bijehu, a noge k dobru lijene.

54.

Glavu, čelo, oči, uši,
Usta, grlo, ruke i noge,
I u tijelu i u duši
Opak i pun zlobe mnoge,
Vas naman se viđah grda
Vrh nakazni, vrh svijeh srda.

55.

I ako pričuh u kê doba,
Da se o meni zlo govori,
Nenavidnost, rijeh, i zloba

Sve uzroči ovo i tvori;
Ako rođak ki me kara,
Prikleh mu se, da se vara.

56.

Vrgoh stare prijatelje,
A za novu mû družinu
Uzeh onih, s iste želje
U bludnosti koji ginu;
Vodih za mû stražu ovih,
Gozbe obilne njim gotovih.

57.

Bez pristanka s njima šetah,
Ljubljenijeh oko mira.
S njima tražah, koga sretah,
Da oči gdi i ja ne upira,
I kon toga mnokrat mista
Bi mi od sumnje sjen mâ ista.

58.

Tu li na zbilj tko ga minu,
Još da na nju ne pogleda,
Uzeh sumnju za krivinu,
Zgrizoh sebi usne od jeda,
Rijeh, u kući živ se spraži
Bud prijatelj moj najdraži.

59.

Što ne stvorih, što ne rekoh,
Što ne prosuh oda svudi,
Dokli od nje ono stekoh,

Što ma bludnos većma žudi,
I što ona huda odviše
Dala od prije mnozijem biše.

60.

Ah, prem ziđe na pržini,
I vrh morske trči pjene,
Tjera vihar po planini,
Omekšava tvrde stijene,
Malim sudom more prazni,
Zmiju grije, lava blazni.

61.

Kaže ropstvo, krije verigu,
Ište zdravlje u nemoći,
Kami u cvijeću, cvit na snigu,
Snig na suncu, sunce u noći.
Vjeru i ljubav tko god scijeni
U nekrepkoj naći ženi.

62.

Upuštava najposlije
Mene, i k sebi tamno druži;
Ije sa mnom, sa mnom pije;
Jakno zmije vrat mi okruži,
Ljuta, otrovna i veoma
Bludna, bezočna i lakoma.

63.

Ona i trbuh moj bog s nebi
Bijehu; neka bez jezbine
I zaliha pića u sebi

Bludnos moja ne ostine;
Tim probirah sa svih strana
Piće izvrsne, vina izbrana.

64.

U dne, u noći, ljeti i zimi
S njom ustarah zlobe moje,
Zavežajem nečistimi
U sljepilu svezan stoje
O nje vratih, kao pas jedan,
Prstom kazan i od svud gledan.

65.

Ah, dosta se jednom samo
Plešuć obzir časti odreći,
I zrcalo, kô imamo
Pred očima, vrć za pleći;
Neka ne mi, da nu druzi
Vide, ki su naši ruzi.

66.

U smrdeću bludu mnogu
Rastijahu moji prikori,
Živuć ko zvijer u brlogu,
Kû sad pasem u ovoj gori;
Gnusoba me s tamnih dila
Bješe svega priklopila.

67.

Ah, sram jezik veće veže,
Da ne kaže u naprijeda
Bludni oganj, ki požeže,

Moje biće sve bez reda;
Najposlije dokle izgrnu
U pepelu mû čâs crnu.

68.

Jer, ko dah joj sve mê blago
I već ona viđe u plati,
Da uboštvo moje nago
Ne imaše joj česa dati,
I da mi je kosti ižela,
Krv ispila, meso izjela,

69.

Ter da sam se ogolio,
I bez zdravlja i bez časti,
I da veće sunca dio
Ne može me s nje dopasti;
Pokli pođi duša od zlata,
Vrže i ljubav mrtvu iz vrata.

70.

Osta ljubav pri koristi.
Nu ne poznav još ja toga,
Na običajni blud nečisti
Idem k raspu bića moga;
Ali ona nemilosna
Mene uboga tad ne pozna.

71.

Tako jak cvit, od uresa
Ki nije veće, kad uvene:
S prva očinka, opet splesa,

Pak izmete na dvor mene:
Neka u prahu i u kalu
Strenu ostavim diku opalu.

72.

Da su od zlata polje i gore,
Da sve rijeke zlatom teku,
Da je pučina zlatan more,
Da vas saj svijet zlatan reku:
Svijem tijem ne bi stoti dio
Ženske želje napunio.

73.

Ljepos, razum, ljubav, vira
Sve je pričica i besjeda:
Kakav si, ona ne razbira,
Koliko imaš samo gleda;
Zlato iz tebe izet ište,
Za vrć pak te na smetište.

74.

Ja u taštu stratih bludu
Čâs i pamet i imanje,
I ne osta mi drugo u trudu,
Neg il žalos i kajanje,
Kad promislim cića jada
Tko sam bio, tko sam sada.

---

[*] Živeći besputno prosu imanje svoje.

Plač drugi
SPOZNANJE

"*Et reversus in se.*"[*] Luc. 15.

1.

Pokli božja veličina
U početak svijet satvori,
Sred općenijeh najprije tmina
Od svjetlosti zrak otvori,
I ostaše razlučene
S bijelim danom noćne sjene:

2.

Tako u tminah svijeta ovoga,
Zametena svega u sebi,
Kad čovjeka umrloga
Vlas pritvara višnja s nebi,
Prosvitlili ga blago dosti
Najprije zrakom sve milosti.

3.

Netom ovi zrak udari
U stražnika žirnijeh stada,
Viđe i pozna sve privari,
Kê mu uzrok bijehu od jada,

I da staše za satrti
Svoj zli život gorom smrti.

4.

Tim pokliče: "Tko me ovako
Ukopa u skut pustijeh gora,
Da želeći dobro svako
Od glada umrem pun prikora,
Čekajući mješte groba
Da me proždre zvjerska utroba?

5.

Za sve jer bi pravda bila,
Tko god žive kao zvjerenje,
Da i mrtav na sto dila
Od zvjerenja razdrpljen je:
Ako i zvijeri nebi strane
S piće utekle svim pogane.

6.

Ah! ljepoto draga očima,
Ka za zlatom smagneš toli,
Evo plate, ka se prima
Slideć ures tvoj oholi,
Da i zvijeri bježe prike
Ljudsko srce s tve prilike.

7.

Ti si oblak, ki zastupa
Viđenje nam od nebesi;
Gine, tko tvim putom stupa,
Zapletena toli jesi;

Nevjernost je tva istina,
Družba: ispraznos i taština.

8.

Djevojčice prigizdave
Cvijet čistoće svoje mile
Pod raskošam tve naprave
Nepomno su otrunile:
Ti najdraže prijatelje
S tve otrovne svađaš želje.

9.

Ti postelje ženitbene
Priljubovstvom mnokrat skvrniš;
Ti svitlosti proslavljene
Ime tlačiš, zraku crniš;
Ti prihvaćaš bludim tvima
Ljubovnika u hotima.

10.

Ti nevješte mladce vodiš
Mrtvijem pramom zavezane;
Pogledom ih ti gospodiš
I u srcu stvaraš rane;
Ti ih vodiš na zla svaka:
Oni hudi, ti si opaka.

11.

Prikiduješ ti zavjete
Ljudem Bogu posvećenim,
Čiste želje, misli svete
Da potamne bludnom sjenim,

I da plijen je tvoga obraza,
Što se Višnjem jur prikaza.

12.

Turske sablje na pravednih
Ti obraćaš jedovito;
Mjere od suda od najvrednijih
Rukah kriviš ti očito;
Samosilna svud se čuješ,
Istijem kraljim ti kraljuješ.

13.

Gradovi su glasoviti
U pepelu tvojih plama;
Ti vas ures njih čestiti
Splesa i posu travom sama;
Ti si uzrok vječnijeh šteta,
A u sebi što si opeta?

14.

Jedno ufanje, ko sveđ bježi;
Zlo u slici prazna dobra,
Plam, ki spraža, a ne vriježi;
Noć, kû za dan sljepac obra;
Vjetrić, huđe ki razgara;
Obećanje, koje vara.

15.

Jedan stabar, ki neplodan
Samo u sjen se širi i stere:
Slados gorka, ijed ugodan;
Glas bez riječi, riječ bez vjere;

Hip u viku svijeh godišta;
Vjetar, magla, sjen, dim, ništa.

16.

Meni se je dogodilo
Kao djetetu, koji hrli,
Gdi plam svijeće cikli milo,
Najposlije ki ga oprli;
Kao lepiru, koji udara
Oko ognja, ki ga zgara.

17.

Jur za zrakom umrlime
Od liposti, ka svim udi,
Slideći ga sve mê vrime
U ljuvenoj u požudi,
Mlados kopne, život ginu:
Ah, sad poznam mu krivinu!

18.

Ah, spoznanje pričestito!
Unutarnja s tebe zraka
Razvedrena vidi očito
Pravo dobro bez oblaka,
Gdi je spasenje, gdi su moji
Slaci i draži svim pokoji.

19.

Jao, vez, ki me smrtno veže,
Ja ne poznah sred krivine:
Tako i more ne uteže,
Tko mu nori u dubine;

Nu na vrhu pak kada je,
Trud mu i malo vode daje.

20.

Kose, kê zvah zlatom prije,
Jao, zabliješten s njih na blizu,
Poznam da su ljute zmije,
Ke sad srce moje grizu;
A s pogledim svitle oči
Munja, iz koje trijes iskoči.

21.

Ono lice, gdi mi siva
U ružicah zora bila,
Sad je drača bodežljiva
I mâ vječna noć nemila;
A usti, ko mnjah da med hrane,
Čemerom su otrovane.

22.

Zraci, kijem se život diči,
Zovući ih zvijezde svoje,
Himbeni su provodiči
Bili od tamne smrti moje.
A posmijesi vedri i slaci
Puni grada crni oblaci.

23.

Ah, i ostavih mjesto rodno,
Probijući strane i luge,
I ištući što je ugodno,
Nađoh jade, brige i tuge,

I u doba toj smeteno
Ostah kano drijevo odsječeno.

24.

Eto život moj svjedoči,
Kakav svijet je i što daje:
Kad se smije, plač uzroči,
A kad blazni, tad izdaje;
U uresnu lijepu sudu
Sdrži nalip i smrt hudu.

25.

Celovom te slacijem truje,
Grleći te smrtno ubija;
U hvalah te istijeh psuje,
A krepčinah svije previja;
Razlik obraz stavlja na se,
Kao zvijer, ka se vjetrom pase.

26.

Tiho s hitrim zasjedami
Tjera iz srca svih bojazni;
I unjeguje s prva i mami
Pod prilikom od prijazni,
Pa ko silnik pleše i meće,
Tko se uzda u nj najveće.

27.

Tako i more u tišini
S kraja pomorca u plav zove
A kad ga ima u pučini,
Skoči i uzavri na valove,

I u potopu, ki na nj ori,
Prije smrti grob mu otvori.

28.

Ah, sad imam pamet hitru,
Sve je, što svijet gleda i dvori,
Na ognju vosak, dim na vitru,
Snijeg na suncu, san o zori,
Trenuće oka, strila iz luka,
Kijem potegne snažna ruka.

29.

Ah, nije život ljudski drugo,
Neg smućeno jedno more,
Neg plav jedna, koju dugo
Biju vali kao gore:
I sred ovih netom tmina
Čoek se rodi, mrijet počina.

30.

Bježi, kud znaš, što hoć', čini,
Zapad i istok vas obhodi,
I beskrajnoj po pučini
Svijet kružeći Indije brodi;
Krij se u jame gorskijeh hridi:
Smrt svuda te slidom slidi.

31.

I nije stvari, koja može
Ubjegnuti toga suda;
U pokoju sred raskoše
Stoj bez misli i bez truda:

Bran' se oružjem, zlato trati,
Nećeš joj se othrvati.

32.

Smrt ne gleda ničije lice,
Jednako se od nje tlače
Siromašne kućarice
I kraljevske te polače;
Ona upored meće i valja
Stara i mlada, roba i kralja.

33.

Vedre krune, teška rala
Jednom kosom ona slama;
Lijepos, blago, snaga i hvala
Sve je prid njom na ognju slama
Gluha i slijepa bez obzira,
Kud prohodi sve satira.

34.

Zgrade ohole, kê visješe
Njekada se do nebesa,
Sad hrvane po tleh leže,
Gnjusnom stopom stado ih splesa;
A od unuk se carskijeh hrane
Kosti gore ne ukopane.

35.

Slavne gospođe i kraljice,
Kih liposti još se hvale:
Zlatne kose, drago lice,
Ljuven pogled, kê su imale,

Ah, viđ, što su u ovo doba:
Malo praha u dno groba.

36.

Gdi su mlaci prigizdavi,
Plemeniti i bogati,
Ki cijenjahu njegda u slavi
Pored suncem u vik sjati?
Ah što je od njih sad ostalo,
Neg li u zemlji zemlje malo?

37.

Gdi junaci, koji snagom
Lave hrvaše i medvjede?
Gdi razumni s riječi blagom
Ki daždjahu med s besjede
Gospodeći srca umrla?
Smrt u pepeo sve je strla.

38.

Gdi oni, ki se od svih ljudi
Dobitnici oglasiše?
Gdi li uzmožni, kih požudi
Krug malahan vas svit biše,
I ostali nebrojeni?
Svi su u laktu zemlje zbijeni.

39.

Gdi su istočna carstva stara?
Gdi gospodstvo od Rimljana?
Svi pod plugom, kijem svit hara,
Od vremena su uzorana,

Jest, tko njegda svijetom vlada,
A ne zna mu se ime sada!

40.

Mru kraljevstva, mru gradovi,
I njih plemstvo trava krije;
A jer je umrli život ovi,
Čoek u srcu miran nije;
A svaki dan vidi očito,
Da nije ništar vjekovito.

41.

Vrijeme hara stanac kami,
I žestoko gvožđe izjeda;
A hoćemo mi, da nami,
Ki smo od zemlje, svrhe ne da?
A ako život naš je zgledan,
Vas nije drugo, neg hip jedan.

42.

Što je bilo, prošlo je veće,
Što ima biti, još nij' toga;
A što je sada, za čas neće
Od prošastja ostat svoga,
Na hipu se vrijeme vrti,
Jedan hip je sve do smrti.

43.

Ah, da u što možeš rijeti,
Da se uzdaš veće odi?
Je da u vrijeme? Vrijeme leti,
I u dohodu svom prohodi;

Zgledaj ga si, svid se, tko si,
Ufaj, kaj se, moli, prosi.

44.

Tko se rodi, svak umrije,
i bi, kao ti, prije tebe;
Da, kao njemu, i tebi je
Mrtav biti od potrebe,
Da za tobom rode opeta
Novi narod nova ljeta.

45.

Ali svak čas gdje gledamo
Mrijeti i djecu u povoju;
Ah jaoh, za šta ne imamo
Više glave sveđ smrt svoju?
Ka čas po čas zgodu pazi,
Da te ubije i porazi.

46.

Nu smrt ovo nije, što čini,
Da sve umrle narav stiže;
Smrt je ono, što istini
Vječni od raja život diže:
Kratak uzdah smrt je od svita:
Smrt je od duše vjekovita.

47.

Ah, jednaka smrt je svima;
Ah, i svak zna, da umrijet će;
Ali s mukam jednacima
Doć svakomu smrt, jaoh, neće

Dobri će i zli umrijet jednako;
Nu u raj dobri, zli će u pako.

48.

Dobri će u raju puni uresa,
Gdi u vedrini bez oblaka
Sja vrh sunca i nebesa
Jedna svjetlost u tri zraka.
Pod pristoljem gdi višnjime
Stoji udes, sreća i vrime.

49.

Gdi u ljubljenom svomu Bogu
Duša slavom opojena
Dobro izvrsno, rados mnogu
Sasma uživa sveđ blažena
Pokoj vječni, lipos pravu,
Mir, dobrotu, znanje i slavu.

50.

Zli će pasti u ponore
Dno paklenih crnih jama,
Da tu u vijeke vijeka gore
Sred žestocih strašnih plama.
Osuđeni u tamnosti
Bez ufanja, bez milosti.

51.

Gdi zmije otrovne, zmaji gorući,
Zle nakazni, srde vrle
Huđe jade, nemir ljući
Daju kletim, ki se prle;

Gdi ore potop teških sila
Daždi od ognja, gradi od strila;

52.

Gdi je vaj smrtni ki sveđ kolje,
Gorci plači, trudi živi,
Tuge, pečali i nevolje,
Srdžbe, omraze, smeće i gnjivi,
Škripnja od zuba, kršnja od ruka,
Vječna žalos, vječna muka.

53.

Ah, a dušo, trepti i čezni
Misleć, kako život straja;
Muka je vječna, nje boljezni
Bez svrhe su i bez kraja;
A u paklu nije ufanja,
Neg skončanje bez skončanja.

54.

Lijepa dušo, ka u nas shodiš
Neumrla, čista i bijela,
Ti od života dan izvodiš;
Vječna svjetlost tva vesela
Neba je zraka, svijeta dika,
Plod višnjega sunca i slika.

55.

Anđeoska je tebe straža
U životu ogradila,
Božja pomnja ti najdraža
I slatka si kćerca mila:

On neumrli da te spase,
Umrlu odjeću uze na se.

56.

Ah, da li se ne sramuješ
Plemstvo i svitlost tvu veliku
Pocrniti, čijem stanuješ
Zbijena u grijehu tamnu i priku?
Ne, ne, ukaži, sveta odluka!
Da se djelo božjih ruka.

---

[*] Došavši k sebi.

Plač treći
SKRUŠENJE

"*Pater, peccavi, jam non sum dignus*"[*] Luc. 15.

1.

Da ozeleni i procvjeta
Prut osušen; da šibika
U zmiju se pruži opeta.
I privrati svakolika;
I da Lotu starom žena
Stup se učini od kamena:

2.

Od višnje su vlasti s gori
Djela čudna i zamjerna;
Nu od ništa ko se stvori
S primogućstva neizmerna,
Ko htje, može promijeniti
Sliku stvoru svom na sviti.

3.

Ali obrnut i svrnuti
Ljudsku pamet u slobodi,
Ka se odlukom svojom puti,
Čuda ostala sva nadhodi;

Jer ako se volja oprijet će,
Višnja vlas ju silit neće.

4.

Nu da pustoš hridna i strma,
Puna zvijeri, zmija i zmaja,
Kupjena i drača oko grma
Koj se plete sa svih kraja.
Još perivoj bude ugodan
Rajskim, drazim voćem plodan,

5.

Tere jedan, ki pun zloba
Biće rasu i iskorijepi,
I sred tmina i gnusoba
Usmrdje se i oslijepi,
Da pogleda, da se skruši
Nov u srcu, čist u duši,

6.

I tko srnu bezakono
U nepravdah sva godišta,
Tere bludno i smiono
Živuć s grijeha pade u ništa,
Da s milosti gora dane,
Prestvori se i ustane:

7.

Promjena je ova odviše
Vrh svijeh čuda čudna u sebi;
I nije stvari slavom više
Ni na zemlji ni na nebi;

Božje ruke svemoguće
Djelo najviše i najvruće.

8.

Kad potisne u nevolju
Grijeh čovjeka i porazi,
Gane Višnji blagu volju,
I satrene čim ga spazi,
Pun milosti, pun ljubavi
Srce i novi duh mu stavi.

9.

Čovjek tada, ki bi prija
Suh prut, s dobrijeh djela zene,
I pokorom jakno zmija
Svlači stare sve promjene;
A obslužujuć dobra djela
Ptica izlijeta iz pepela.

10.

Ter jakno oro bistri upira
Od ufanja vid s kriposti
U sunce ono, ko prostira
Zrak mu od pravde i od milosti,
I pomičuć novijem veće
Starih želja perje meće:

11.

Tako griješnik sred planine
U pustinji dvijeh gora,
U nevoljah dočim gine,
Milos višnju ganu zgora;

Tim odluku novu zače,
Da se od grijeha i boli plače.

12.

Od grijeha se plače i boli,
Boli, ali ne pristaje
Željet boles tešku toli,
Teža i veća vele da je
Od bolesti i od svih muka,
S kih se u paklu ciči i buka.

13.

Plače, ali plačem žudi
Nadić sitne zvijezde očima,
Proz kih lijevat odasvudi
Rijeke od suza dotle ima,
Dokle u gorku vodu onu
Svoje zloće sve potonu.

14.

Tim boleć se i plačući
K zemlji obrazom nica pade,
I kroz uzdah najgorući,
Da ukaže skrovne jade,
Jedva iz srca najposlije
Jedno tužno "vaj!" podrije.

15.

Za tijem se opet omramori
Studeniji mraza i leda;
Hoće, da riječ izgovori,
Žalos brani, boles ne da;

Nu napokon glas uteče.
I on uzdišuć s plačom reče:

16.

"Ćaćko!" I da veće izusti
Svoj grijeh treptje i iščeznu,
Riječ mu umrije posred usti,
A u suzah vas ogreznu;
Tim s bolesti teške umuknu,
Kako da mu srce puknu.

17.

Pak do njegdi jur za time
Obilnije daždeć suze.
S uzdasima žalosnime
Besjedu istu glasit uze:
"Ćaćko! - zgriješih!" Ali opeta
Plač i uzdah riječ mu smeta,

18.

Tim bi rekao, od njih svaki
Da se tjera i prigoni
Da on izreče grijeh opaki,
Ter sad ovi, sada oni
Prvi u tomu čim bit želi,
S usta i s oči i ne dijeli.

19.

Po nebesih tako oblake
U neskladnoj suprotivi
Tjera i goni s vlasti jake
Mrazni sjever, jug daždivi,

I dobitnik neka ostane
Svaki čuva svoje strane.

20.

Nu po licu čim plač pisa,
Što uzdah reče pun poraza,
Riječ između plača uzdisa
I između uzdah plačuć kaza
Sve, što bješe rijet spravio
Tužan uzdah, plač nemio.

21.

Jur na sjeni sred pustinje
Hridna zabit ke posila,
Noć priloži mrake sinje,
Kijem svijet bješe priklopila,
Povjetarce povrh stina
Smrznivaše vlažna tmina.

22.

Žirno stado u snu dugu
Ostalo se bješe od paše;
Ptica u dubu, zvijer u lugu,
U pokoju sve mučaše:
A sam grješnik ne umuče
S misli, u trudu kê ga muče.

23.

Zapovrnu on plakati
Vapjuć: Čemu, jaoh, nebesa
Više mene vidim sjati
Sred vječnoga vedra uresa,

Gdi obroh zemlju i tamnosti,
A pogrdih njih svitlosti?

24.

Čemu li ja, jer mi opeta
Zemlja kaza, sred livada
Da što jutrom zene i cvjeta,
Večer vehne i opada;
Ne promislih ako time,
Da je minuća lijepos svime?

25.

Ah, što vidjeh sinje more,
Gdi smućeno vri na čase,
Ter počinut vik ne more,
Ako ne htjeh mislit na se,
Jaoh, da tako sred pučine
Svijeta ovoga nij' krepčine?

26.

Što li gledah brza krila,
Gdje put neba ptice steru,
Ako misó nije mislila,
Da vrh zemlje u istu mjeru
K Bogu imam moje u vike
Pute obratit svekolike?

27.

Noći slijepa, gluha noći,
Gluhu i slijepu slična meni,
Ah, da mi je ufat moći,
Da smrknute tvoje sjeni

Neće izagnat zora bijela
Meni plačna, svijem vesela!

28.

A to, jer se, jaoh, bolesti
Grijeha moga ne podoba,
Da mi svijetli dan izljesti
Bude u nijedno doba:
I toli mi ikad svane,
Da i dan, ko noć, crn mi ostane,

29.

Platna tvoja, čim vezijahu
Neumrlim zracim zvijezde,
Rek bi, da mi govorahu:
""Ah, nut gledaj naše gizde,
Ah, nut kak smo lijepe i drage,
Koli jasne; toli blage.

30.

Da nu misli, slugam nami
Ako otac tvoj darova
S uresnijem svitlim plami
Naša jasna lica ova,
Koju slavu sred nebesi
Spravlja tebi, ki sin jesi?""

31.

Tako i lipos, zvizda umrla,
Svijetla lica, zlatna prama,
Bivši u oči moje uprla
Zrak bjeguća svoga plama,

Veljaše mi: Tvoja želja
Misli u stvoru Stvoritelja;

32.

Reci srcu: Lijepo ako je
Ovo umrlo vidjet tebi,
Ljepša duša koliko je,
Neumrla ka je u sebi;
A još vele ljepši gori
Višnji, koji dušu stvori.

33.

Jer ako ljepos, ka se pazi,
Lijepe duše prilika je;
Duša, na koj slika izlazi
Božja, kakva scijeniš da je?
Kakav li opet Bog od vika
Ki je bez slike sebi slika?

34.

Lipa je ljepos, koja očima
Slika od lijepe duše kaže;
Ljepša duša, koja ima
Sliku božju, dare draže;
A najljepši Bog je paka,
U kom, po kom, s kim su svaka.

35.

I nesvijestan ja sam mogo
Boga ostavit pri taštini,
Ki je dobro pravo i mnogo,
Put i život moj jedini,

Put, po komu tko se puti,
Nikad neće poginuti.

36.

Život, u ki tko vjeruje,
Još da umre, žive u vike,
Pače u smrt život čuje
Slave izvrsne i velike,
Gdi on dobar daje dobro
Dobrijem, kih je za se obro.

37.

Ah jaoh, plačne oči moje,
Gdi su od groznijeh suza mora?
Plač'te, plač'te sve dni svoje.
Plač'te, plač'te bez umora;
Ah, i da se moj grijeh skrati,
Život se u plač vas obrati.

38.

Nu kad ja sam tvrđi od stijene,
Ter ne plačem zadovoljno,
Daj proplači, ti kamene,
Biće moje prinevoljno;
Što ne ćutim ja, ti ćuti:
Ja od kamena, ti od puti.

39.

Svijetlo sunce zlatnijem zrakom
Drazijem goram vrhe resi;
Sveđ se meni pod oblakom
Skrivaj lice od nebesi:

Neka u ovakoj crnoj noći
Ne budem se nazret moći.

40.

Nu ako inim u tamnosti
Noć me i puste kriju gore,
Gora i noć s kom kriposti
Mene meni skriti more?
Sve zaman je: treptim, blidim,
Ako u sebi sebe vidim.

41.

Tko sam? Čovjek? Ah jao, kako?
Nijesam, nijesam neg crv jedan
Kroz življenje moje opako
Splesan i od svud za rug gledan;
I ma tašta slava i hvala
U prikoru sva je ostala.

42.

I ja, ki sam ništa u sebi,
Ja smio sam, ah jao! Bože,
Neizmjernu zgriješit Tebi,
Znajuć da vlas tva sve može,
Ne držeći u spomeni
Ke milosti poda meni?

43.

I još živem? Još me zdrži
Zemlja? Još mi sunce i siva?
Treskovima nebo prži
Dubja, ka mu nijesu kriva;

A u krivinah tko se ustara,
Ne poraža i ne izgara.

44.

Ah, mâ dušo, tužna odveće!
I cijeć grijeha tolikoga,
Ka bit žalos mala neće?
Uvrijedila ti si Boga,
Kroz milos te ki veliku
Stvori od ništa na svu sliku.

45.

Dar bi njegov ma sloboda;
Pravdu i milos u me stavi;
Gospodstvo mi vječno poda
Vrh stvorenja svoga u slavi;
Jer htje, da sam čovjek vlada
Od istoka do zapada,

46.

Svojom vječnom zapovjedi
Da me vriježi, nebu reče;
A zvijezdami svijem naredi,
Da mi svaka blaga isteče;
Čini oganj, da me zgriva,
A povjetarce oživljiva.

47.

Da red vodi, da me očisti,
Da me uzdrži zemlja opeta;
I kamenje tvrdo umisti,
Da me brani od zlih šteta;

Rude umnoži srebra i zlata,
Da me smiri tim bogata.

48.

Za piću mi voće uzgoji,
A za lijeke bilje usplodi;
Na mu službu htje, da stoji
Sve, što leti, plove i hodi;
Da mi život, biće, stanje,
Pamet, mudros, svijes i znanje.

49.

Razborom me još nadari,
Dobro od zla da razdijelim;
Da mi razlog, da one stvari,
Ke znam dobre, samo želim;
Zlo i dobro ter čim vidim,
Od zla utečem, dobro slidim.

50.

Za me cvijećem razlicime
Proljiće se mlado kruni;
Za me rodno ljetno vrime
Zlatnim klasjem njive puni;
Za me zrela jesen paka
Kiti o rubju voća svaka.

51.

Za me plamen iz kremena,
Drvo iz gore vadi zima:
Za me plodna dar sjemena
Stara mati u skut prima;

Za me ribe plovom hode
I od mora i od vode.

52.

Za me ptica gnijezdo zbira,
Med za mene pčela kupi,
Za me ovčica run prostira;
Vo pod jaram za me stupi;
Meni vrani konji jezde,
Siva sunca, mjesec, zvijezde.

53.

Tim još, kad bi moglo biti,
Da se u vijeke ne umira,
I da pako strahoviti
Nije od muke i nemira;
Moj se život boljet obro,
Jer uvrijedih vječno dobro.

54.

Skot nesvjesni u vrlini,
Ki u gorskoj stoji dubravi,
Spozna, tko mu dobro čini,
I haran mu je po naravi;
A ja bit ću s grijeha zloga
Dobročinca zlotvor moga?

55.

Sam ja bit ću vrh svih zviri,
Tvrda srca, prijeke ćudi
S neharnosti, koju tiri
Moj u zlobah život hudi,

Zli otmetnik sve dni svoje
Stvoritelja duše moje?

56.

Ah, eto se učinilo
Gorko more, mê skrušenje;
Vas moj život sveđ nemilo
Od bolesti valom bijen je:
A splijevaju u nj se u vike
Mojijeh groznijeh suza rike.

57.

Pače kako vode u more
Sa svijeh kraja hoće uljesti:
Tako od svuda sve najgore
Bolesti u me: jaoh, bolesti!
Tijem s čemerna skupa u jedno.
Poprav ja sam more jedno.

58.

Ako se ini puni jada
Bole s dobra izgubljena,
Jaoh, i ja se bolim sada,
I čini me mrijet spomena;
Jer izgubih sve me drago
Zdravlje, imanje, dobro i blago.

59.

Ako je druzijem žao veoma
Ostaviti rodno misto
Iz ćaćkova bježeć doma;
Ja se bolim za to isto

Ne imajući nigđer stana
Satren tukač pustijeh strana.

60.

Ako u tešku su ini vaju,
Jer su ih duzi priklopili;
Meni misli boles daju,
Jer za platit dobrijem dili,
Stotijem dijelom, jaoh, ne mogu
Teške tuge, zlobu mnogu.

61.

Ako u puti, čijem boluju,
Druzi stoje bez pokoja:
Koju boles, jaoh, ja čuju,
Gdi je nemoćna duša moja?
Ter grijeh mačem prijeti od smrti,
Za posjeć me i satrti.

62.

Ako inijem psovka ohola
U nemiru život zlobi:
Cijepa srce mê na pola
Oštra boles, jer u zlobi
Padoh taman u životu
U prikornu zlu sramotu.

63.

Ako druzi žalost ćute
Osuđeni na smrt hudu:
Bolesti su prijeke i ljute
Žestočije meni u trudu,

Gdje ne samo na smrt tako,
Da osuđuje grijeh me u pako.

64.

I za sve to moći nije,
Čijem se boli srce i kaje
Da količak bi grijeh prije
Sada žalos tolika je;
Ali ufam, da je u Boga
Milos veća grijeha moga.

65.

Milosrđe je božje veće,
Neg sve hude me krivine,
Zašto Višnji dobri neće,
Kajan grješnik da pogine:
Tijem što čekam tužan odi?
Duša moja, k njemu hodi!

66.

On je otac od sirota,
Od ubozijeh utočište,
Milosrđe i dobrota,
Ku nahodi, tko god ište:
Drum, istina, život, vrata,
Moje ufanje, moja plata.

67.

Ah, još da sam tvrdi od stijene,
I zmrznutiji, jaoh, od leda
Suze ronim vrhu mene,
Milosno me sunce gleda;

Voda kami tvrd probije,
Led se topi, sunce gdi je.

68.

Dosta, dosta bi svijet dvoren
S običaji svijem nečasne;
Na stvari sam svetije stvoren,
Neg su od zemlje ove tmasne;
Zvijerma zemlja: nebo gori
Vječni stan se moj govori.

69.

Za želud li, ah, jaoh meni!
Ljuti, gorki i nemili,
Ostavit ću pir blaženi,
Nerazdijeljen gdi se dili
Kruh prisveti od anđela,
Pića od putnik' svijem vesela?

70.

Zarosite, o nebesa,
Milos vrhu srca moga
I vi oblaci puni uresa
Jur daždite pravednoga;
Zemlja otvor se, i veselja
Puna plodi spasitelja.

71.

Eto ustajem iz gnjusobe,
Sad, sad poć ću k ćaćku momu,
Suzam peruć tamne zlobe
U životu nečistomu;

I po zemlji prostrt paka
Rijet ću, i molba bit će ovaka:

72.

Oče vječni, ne umijem rijeti,
Paček jezik moj je svezan,
Kroz grijeh hudi i prokleti
Koju ćutim ja boljezan:
Zgriješiv, tužan, protiv nebi,
I mom ocu zgriješih tebi.

73.

Zgriješih, zgriješih teško odveće
Pred tvojijem, ćaćko, obrazom,
I s toga sam, jaoh, sred smeće
Pribijen ljutim sad porazom
Nu je milos tva velika
Vrh skrušena pokornika.

74.

Ćaćko dragi, ćaćko mili,
Ja se vraćam ka tebi opeta,
Za sve da me ti odili.
I ja otidoh s tašta svijeta:
Jaoh, sin tvoj sam, ah, spomeni,
Da ti život poda meni.

75.

Ah, jaoh, treptim vas u trudu,
Razmišljajuć riječi ove:
Da, ako t' ocem ja zvat budu,
Tvoj glas mene ne uzove

Zlobnijem raspom svojih dara,
Čim me u srdžbi tako uskara:

76.

Ti li, izrode, ime od sina
Dostojan si nosit moga?
Gdje izlazi noćna tmina
Iz obraza sunčanoga?
Bijeli golub sred kijeh strana
Roditelj je crna vrana?

77.

Ja sam dobar i pravedan;
Ti hud i opak u životu;
Vrh naredbe ja naredan
Resim sobom svû lipotu;
Ti od smeće smeten gore,
Tobom crniš tve prikore.

78.

Od čistoće ja vir živi;
Ti od gnjusobe mrtvo blato;
Svijetu i Bogu ti sakrivi;
Ja prav sudac bit ću na to;
Razum, mudros, znanje je u meni;
Slijepa nesvijest tebe opsjeni.

79.

Ja se bojim, da ovako
Ne uzvapiješ ti na mene;
Nu ako s' otac moj svakako
Pun milosti neizrečene,

Ko te imenom zvati neću?
Ah, jao, ćaćko! rijet ću, rijet ću.

80.

Nu što velim? Ne dostojim,
Ne, jaoh, sin tvoj se nazvati;
Ah, daj među slugam tvojim
Ufam li se mjesto imati?
Bit najmanji mâ je slava
Od tvojijeh svijeh pristava.

81.

Bježeć razlog, slijedeć volju,
Njegda bogat, njegda služen,
Sad sam upao u nevolju,
I potišten i porušen,
Sahnem, ginem, mrem od glada,
Ubog, tužan, go, pun jada.

82.

Ah, kad smilim, ki čestiti
Vodjah život ja kon tebe,
Spomena me čini mriti,
Jaoh, ishodim izvan sebe;
Neg mi ufanje krepko ostaje,
Da ti praštaš, tko se kaje.

83.

Eto, eto, slatki oče,
Ja se kajem od svijeh zloba,
Grozne suze to svjedoče,
Ke u svako lijevam doba,

A ovi uzdasi otkrivaju,
U kom ja sam tešku vaju.

84.

Ubogar sam, ah jaoh, oni
Ja ubogar, ki da gane
Svijeh na milos, ne zakloni
Neg otkrije skrovne rane;
Vidj me rane nebrojene,
I imaj milos vrhu mene!

85.

Umoli se, ćaćko, umoli
Sinku tvomu u žalosti,
Ki ti prostrt po tleh doli
Grleć noge vapje: Prosti,
Smiluj mi se po mnogomu
Milosrđu, ćaćko, tvomu!

86.

Sam spovijedam i ne tajim,
Velici su grijesi moji;
S ispraznijem pošetajim
Pred očima gijeh mi stoji,
I nečista i nemila
Sva ostala huda dila.

87.

Pomiluj me, ćaćko mili,
Nijesi, nijesi tvrda stijena,
Da od grješnika, koji cvili,
Pokajana i skrušena,

Jao, molitvu nećeš čuti,
I od srca glas ganuti.

88.

Sladak ti si, i to pozna
Svaka duša k tebi idući,
Ako jedna suza grozna,
Ako jedan uzdah vrući
Probije nebo, i izdvori
Milosrđe tvoje gori.

89.

Ah, besjedom riječ smetena
Ne može izrijet, što bi htjela;
Nu ti misao nije skrovena,
Ka se u srcu mom začela;
Jaoh, i boles, koja uze
Za glas uzdah, za riječ suze!

90.

Skrušen grešnik reče ovako,
I ne ckneći k ocu odleti;
Nu istom na put dobar tako
Krenu stupaj od pameti,
A otac ga blagi srete
Pun dobrote vječne svete.

91.

Primi od sina ponižena
Molbu i cjelov da mu tada
I sred dvora razvedrena,
Gdje vijek sunce ne zapada,

Povede ga rukom svojom,
Da rasladi trud pokojom.

92.

Tuj čim svijetle prve odjeće
Od čistoće na nj postavi,
I prsten mu poda veće
Za zlamenje od ljubavi,
U veselju i radosti
Hvali božje svak milosti.

---

[*] Oče, sagriješih, i već nijesam dostojan nazvati se...

TUMAČ

(Sastavio Kerubin Šegvić)

PLAČ PRVI

1. *Kajan* = razboljen. Prva kitica nam sadrži uzrok, s kojeg pjesnik pjeva ovu pjesmu: eda i svoje grijehe oplače, da dade oduška svojem duševnom stanju.

2. *Spela* mj. sapela.

3. *S moga glasa,* kao: objaviti s oltara, s tornja, mj. mojom riječi, mojim glasom.

4. *Čim* mj. dok, dočim. *Neishitan* = nedokučiv i nedohvatljiv. Tri zadnja stiha poredi: Ako se, radi moje slabe svijesti, uz istinu priloži i namjesti i koja taština.

6. *Ni ga smuća, ni ga trudi* = niti mu se gadi niti mu je teško. *Sva odluka* mj. njegova odluka (italijanizam).

7. Pjesnik prispodablja razmetnoga sina sa griješnikom, te pozivlje ovoga, da ne zdvaja.

8. Kao što se dan ne može pohvaliti prije večeri, tako ni čovjek prije smrti: *nemo ante mortem beatus,* reče Solon Krezu.

9. *Česvina*, vrsta hrasta.

Strma ljut. Ljut - na obronku strma stijena ili hridina. Ove riječi nema ni u Vukovu, ni u Broz-Ivekovićevu rječniku. Po njoj imade Ljuteza u Crnoj Gori i Ljuta u Boki.

10. *tiri* = otjera; *kijeh* = koje gora hrani. *Stražnik*, čuvar životinja, koje gora hrani žeđudom = svinjar. Perifraza.

11. *Jestojska*, hrana, pića.

12. Promijenivši mnoštvo svakih dobara *na veliku zlu,* tj. velikom nevoljom. *Ko* = kad, nakon što.

13. *Vik ne* = nikada. *Znan* ne znači poznat nego vješt, vrijedan i izučen.

15. *sej* = ove.

16. *svim* mj. sasvijem.

17. *pernica*, postelja od perja - kao slamnica od slame.

18. *Brašno*, hrana.

19. *Ah na ovo...* Apostrofa na začetnicu svoje nesreće. Obraća se na zavodnicu svoju personifikujuć razbludu.

20. *Ka ne* gledaš; latinizam - mjesto: jer ne gledaš tako i dolje: ka spovjedaš; *laž smiona* mj. laž smionu.

21. *trg pogani* = opaki svijet. Trg, metonimija za obični svijet, platea, piazza, danas se veli: ulica.

22. *sveđ razlika;* razlik, a, o = promjenljiv, nestalan

24.-25. Oriše i opisuje razbludnu djevojku. Metaforama iz prirode: kosa *zlatan pram,* oči *sunce,* lice *trator i ružica, usta od koralja* prsi bijele *kao lir*.

26.-30. Kako se znadu nakititi, da prevare!

28. *Rudež* = pramovi kose. *Sva dika* = njezina dika, ponos.

29. *Toli znana* = tako vješta. *Na obrazu bez obraza* = na besramnom licu.

30. Mažući usnice *pomodrene i oprle* nastoji, da budu kao koralji. *A ogoli pramaleće, da svu zimu skrije u cviće.* Ova pobira cvijeće, gde ga

samo nalazi, eda njime pokrije svoju *rugobu* = zimu.

32. Cijela kitica je niz jakih antiteza: med - otrov, oganj i led, ljubi i mrzi, pa svršava sa klimaksom: vara, izdaje, laže i hini.

34. *Ko me vidi* = kad me vidi; *uveznut* = uvezan, spleten.

35. *Žeravom me led satvara:* Njezin *led*, nehaj, me raspali.

36. *Dere i meće* = dere i baca.

37. *Ne stavlja se:* staviti se = sjetiti se, imati na umu = ne brine se ona za me.

38. *Dati razumjeti,* ital.: dar la ad intendere.

39. *Mač britki od pjeneza* = što ne može ljubav, hoće novac. *Tvrde oklopi draga uresa* = srce.

49. *Na vrlija se djela spravih* = vrlija djela to je sram pogaziti i Boga ostaviti. *Vrlo djelo* = jako djelo, vrla ludost itd. (ironija). *Sram poplesah* = pogazih.

54. *Vas naman,* bijah kao grda neman, grđa od svake nakaze i od svih srda. *Viđah se,* latinizam: *videbar.*

56. *Vrgoh* vrći, povrći, povrgnuti = zapustiti.

58. Postade tako ljubomoran, da kad bi ko slučajno prošao mimo njene kuće, i ako nebi ni pogledao na njezine prozore, ipak bi posumnjao da nije valjda prošao zlom namjerom, da mu je otme, te ga od ljutine kunijaše, sve da mu je bio najdraži prijatelj.

63. *Ostinuti,* smrznuti se, *da ne ostine,* da se ne smrzne.

64. *Ustarah zlobe moje* = učvršćivah moju zloću. *Stoje* = stojeć.

65. *I zrcalo ko imamo pred očima* = Baciti obraz s traga (obraz = zrcalo).

67. *Dokle izgrnu* = dok ne izgori i ne pretvori u pepeo moju čast.

69. I da već ne može me šnje dopasti dio sunca. Što ovdje znači *sunca dio* nije lako razabrati; nu po smislu možemo nekom vjerojatnošću kazati da je - dio sunca = očeva baština, dio njegove milosti. To je on izgubio *šnje* pa ga već neće dopasti. Ili dio sunca znači ono, što je nemoguće, nedohvatljivo.

71. *S prva očinka* = na prvi pogled, *izmeta* = izbaci; *stren, a, o,* zgnječen.

PLAČ DRUGI

1.-3. Božja milost prosvijetli pamet *stražaru žrinjeh stada,* tj. čuvaru svinja, rasipnom sinu, te spoznade svoje zablude, time ga održa od namisli skončati si život.

Sve privari = svoje varke, zablude.

5. Pravedno je, da onaj, koji živinski živi, bude od životinja razderan, kad ne bi valjda i same zvijeri pobjegle od prepogane hrane; *svim* = sa svim, talijanizam: del tutto.

6. *Smagnuti* = hrliti, mučiti se, znojiti se.

7. *Ki zastupa* = zagrađuje, krati nam vid neba, otimlje nam svjetlo nebesko = zaslijepljuje razum.

8. *Otrúniti,* odtrúniti, Stulli tumači ovaj glagol: flores excutere de arboribus vel plantis. Kaže se obrúniti i za cvijet i za pup, koji tek potjera. Pozna ovaj glagol i narodna pjesma u Hercegovini:

Lak polako, jedinice Fato.
Ti podigni krzli nogavice.
Ne trúni mi po bostanu cvijeće.

Ovdje govori pjesnik metaforično o djevojčicama, koje cvijet nevinosti lakoumno, *nepomno,* otrune.

9. *U hotima* = pohotama.

10. *Mrtvijem pramom zavezane* = vezane pramom, koji vodi smrti

duševnoj.

11. *Prikidueš,* mj. prekidaš, kidaš zavjete ljudi posvećenih Bogu, tako da bludnom *sjenim* mj. sjenom, potamne svete misli i čiste želje, tako da postaje plijenom tvoje zamamljivosti (*tvoga obraza*) onaj, koji se je već Bogu posvetio.

12. *Na pravednih* mj. pravedne, pravednike, *svud se čuješ* = svud se odaješ, pokazuješ. Grijeh si koji izazivlje srdžbu Božju i njegove kazni.

13. *Gradovi su glasoviti...* od bludne raspuštenosti propadoše mnogi glasoviti gradovi, kao Sodoma i Gomora, Ninive, Sibaris, na koje pjesnik misli u ovoj kitici.

14. *Plam, ki spraža a ne vriježi* = plamen, koji izgara, uništava, a ne otvrdnjuje, a ne jača.

16. *Cikliti* = cakliti se, svjetlucati.

19. Kad čovjek *nori* (mj. roni) u dubinu, on ne osjeća morske težine, ali kada stane povrh vode, te se u nju zagleda, i ako je plitka, ipak osjeća neku tegobu, strah pred njom. *Trud,* bol, muka.

20. *A s pogledim svitle oči* = svijetlih očiju.

21. *Lice... u ružicah zora bila...* lice, koje mi se činilo, da je bijela ružičasta zora, sad je postalo *bodljikava drača* (metaf.).

22. *Zraci, kijem se život diči* = zjenice, oči.

23. *Probijući strane i luge.* Stih je uzet iz Čubranovićeve "Jeđupke", a znači: putujući preko dola, preko gora. Strana je brdo, a lug šuma

24. *blazniti* = milovati; *nalip* = lijepak.

25. *Zvijer, ka se vjetrom pase* = zvijer izmišljena od pjesnika - Kameleon, mnijenja šaru licu.

27. *I u potopu, ki na nj ori.* Potop ovdje znači silu vode, koju more baca (ori) na lađu, te ju nalije i proguta.

34. *Zgrade... ke visješe,* tj. koje se dizahu u vis, sada po njihovim ruševinama stada pasu. *A od unuk se carskijeh* itd.: gore se hrane neukopanim kostima carskih unuka. Onaj *od unuk* je talijanizam,

genitiv s prijedl. mj. instrumentala.

37. *Gospodeći srca umrla.* Italijanizam: dominare i cuori, vladati srcima. *Ki daždjahu med,* veliki govornici.

38. *... kih požudi Krug malahan vas svit biše.* Aluzija na Aleksandra velikoga.

40. Ova kitica sadrži misao, koju je pjesnik izrekao u "Osmanu", pjevanje III. stih 297 i sl.:

Mru gradovi ogrnuti
od kamenja stanovita,
a od umrle čovjek puti
žali, jer ne ima vječnijeh lita.

Imitacija su Tassovih stihova u XV. pj. Gerusalemme Liberata:

Muoiono le citta, muiono i regni,
Copre i fasti, le pompe arena ed erba:
E l'uom d'esser mortal par che si sdegni;
Oh nostra mente cupida e superba.

Tu misao imade Dante: Paradis XVI., Petrarca: Trionfo del tempo, 112. Sannazare: De partu Virginis, II.

41. Ovi stihovi podsjećaju na Ovidijeve:

Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu. Itd.

45. *Više glave* = povrh glave, pred očima.

46. Mnogo je teža smrt duše nego li smrt tijela. Dapače ova zadnja i nije prava smrt, nego početak pravoga života.

48. *Jedna svjetlost u tri zraka* = presveto trojstvo.

50. *Dno* mj. na dno.

51. *Ki se prle;* to jest, koji izgaraju. Prliti je glag. poznat i narodnoj poslovici: Najgore prli ugljen pokriveni.

53. *Skončanje bez skončanja,* igra riječi veoma česta i kod Tassa: Muka bez konca.

54. Pjesnik se obraća ljudskoj duši, koja silazi u tijelo neumrla, čista i bijela. Ona podaje život tijelu (izvodi dan života) - djelo i slika božja.

56. *Pocrniti,* aktiv glag. učiniti nekoga, ili nešto, crnim. Pjesnik nuka grješnu dušu, koja žive zbijena u grijehu tamnu i priku, na spasonosnu odluku, kojom će pokazati, da je doista djelo ruku božjih.

PLAČ TREĆI

1. Veće je djelo preobraćenje grješnika nego li sva ostala božja čudesa, jer ni sam Bog, stvoritelj svijeta, neće preobraziti grješnika proti njegovoj volji.

2. *Sliku stvoru svom na sviti.* Na sviti je starinski lokativ, kao: na nebi itd.

3. *Ka se odlukom svojom púti,* putiti se, voditi se vlastitom voljom, odlukom.

Jer, ako se volja oprijet će. Nategnut poredaj riječi, da uzmogne stvoriti rimu: oprijet će - neće.

9. Preobraćanje grješnika to je oživljenje Fenić ptice iz vlastitog pepela. *Jakno* = kao; *promjena* = preobuka, odijelo.

10. Kao što soko, svjestan svoje vidne snage, upire svoj vid u sunce,

tako i grješnik upire pogled ufanja u Sunce pravde i milosti te mu počme nicati novo perje, a strese sa sebe staro tj. pobude se u njegovu srcu nove želje, želje nebeske a tjera iz srca želje za grijehom.

13. *Plače, ali plačem žudi nadić sitne zvijezde očima.* Nastoji navući na oči sitne zvijezde, to jest kapljice rose, iz kojih se imadu razliti rijeke suza. *Nadić sitne zvijezde,* tj. suze. Mažuranić u Čengić-agi opisuje perifrazom suza na očima: *ko kroz rosu, mjesto sunca dugu vidje.* (Četa 447).

14.-15. U ovim kiticama pjesnik plastično prikazuje oluju u srcu čovjeka griješna prije nego li će se izliti kiša plača. *Nica,* mj. ničice. *Podrije* u značenju: iznova poče, provali.

Omramori se, talijanizam, postati kao mramor. U Danteovu Conte Ugolino:

Io non risposi si dentro impietrai.

16. Netom što izusti prvu riječ, nije mogao spomenuti svoga grijeha, pa zadrhta i izgubi snagu duševnu: iščeznu.

17. *do njegdi i glasit* tj. *govorit* = malo zatijem, nakon kratke stanke.

18. Reg' bi da je na njegovu dušu navalila tolika množina grijeha te svaki od ovih hoće da se nametne njegovu jeziku, hoće da prvi bude spomenut. Svaki grijeh mu je pred očima i na ustima, pa ne zna, koji bi najprije spomenuo.

19. Prispodablja to natjecanje grijehova utakmici oblaka na nebu, kad su gonjeni protivnim vjetrovima, pa svaki hoće da nadvlada a, dok nastoje svladati drugoga, ne miču se - *svaki čuva svoje strane.*

20. kada plač napisa po licu ono, što je već izrazio porazni uzdah, tada on plačući i uzdišući iskaza sve ono, što bješe pripravio da kaže tužan uzdah. *Između uzdah* = između uzdaha (genit.).

21. Noć je pridodala sjeni zabitne hridine usred pustinje i svoje *sinje mrake* a vlažna tmina *smrznivaše* povjetarce - tj. vladaše mir i tišina.

23. Zašto živim i gledam svud nad sobom nebo kad sam volio zemlju i tamu nego li nebo i svjetlosti? *Zapovrnu* = započe. *Gdi* = kad (italij.).

24. Zašto gledah zemlju i slušah njezinu nauku da sve gine na svijetu *ako time ne promislih...*; *Svime* = sa svim.

27. *Meni plačna,* tj. žalosna, a svakomu drugomu vesela.

28. *Jer se bolesti grijeha moga... ne podoba* = jer se ne dolikuje, ne pristoji se, tuzi grijeha moga. Ovaj glagol: ne podoba u smislu: ne dolikuje, imade i Mažuranić u Čengić-agi.: *A jer Krstu ne podoba junak, nego kršten itd.* (144). *Viku*, sa negativom znači nikada.

29. *Platna tvoja,* prostorije nebesa.

30. Ako je Bog nas, svoje sluge, ovako krasno uzvisio, što neće dati vama, svojoj djeci!

33. *Na koj,* mj. na kojoj. *Bog od vika,* mj. vječni Bog.

34. *Sliku od lijepe,* onaj od pred gen. pleonastički italijanizam. *U kom, po kom, s kim,* biblijski izraz: in quo, cum quo et per quem.

36. Izrazi su evangjeoski. Bog je put i život jedini, kako reče Krist za sebe. Tko slijedi onaj put neće se izgubiti. Ko vjeruje u taj život, i ako umre živjet će uvijeke. *Čuje* = osjeća. *Kih je* = Koje je.

38. *Zadovoljno,* arhaizam dubrovački, mj. dovoljno.

39. *Skrivaj lice...* Neka se meni sakrije pred oblakom lice od nebesi tj. sunce.

43. *Treskovima nebo prži dubja.* Gromovi udaraju u visoka stabla, prži ih, pali, premda nisu kriva. *A u krivinah je ko se ustara* = onoga, koji je otvrdnut u grijesima.

50. *Za me zrela* itd. poredi ovako: Za me pak jesen kiti o rubju svaka zrela voća. O rubju, o okrajcima krošnje.

51. *Stara mati,* to jest zemlja, alma mater tellus.

52. *Run prostira,* danas se ne upotrebljava nigdje oblik run, mjesto runo.

Za sva spomenuta dobročinstva, koja Bog učini čovjeku, ovaj ne

smije od njega se odbaciti niti ga uvrijediti. Sve da nema smrti a poslije smrti vječne kazni, čovjek valja, da uz Boga stoji. U ovoj kitici je izraženo savršeno pokajanje. Ne kaje se što mora umrijeti i uslijed grijeha u pakao pasti, već se kaje, što je Boga, neizmjerno dobro, uvrijedio. *Moj se život boljet obro.* I kad ne bilo pakla, prionuh uz kajanje, *obroh*, odabrah, *boljet se.*

54. *U vrlini,* u naglosti, u snazi. Životinja, koja nema svijesti, pameti.

57. *Poprav* = u istinu.

58. Pokajanje radi izgubljenih dobara nije bez vrijednosti za grješnika. *I čini me mrijet spomena.* Isporedi u Čubranovićenoj Jeđupki: *Spomena me čini mrijeti.*

59. *Ne imajući nigdjer stana.* A u Jegjupci: *Ne imamo nigdjer stana. Satren tukač* = satrven tucak po pustim krajevima.

61. *Koju boles, jaoh, ja čuju,* čuti za čutiti osjećati, je prijevod tal. *sentire* za *udire*.

65. *Milosrđe je božje veće* itd. Postoji od starine u stihovima "čin pokajanja", koji se pjeva i danas pri večernjici u Dalmaciji: "Milosrdje tvoje veće, neg sve hude me krivine. Tva dobra pustit neće, kajan griješnik da pogine."

67. *Voda tvrdi kam probije,* vidi gori: gutta cavat lapidem.

68. Dosta sam dvorio svijet sa nečasnim ponašanjem, *govori se* = zove se, jest.

70. Rorate coeli desuper et nubes pluant justum aperiatur terra et germinet salvatorem. Psalm.

75. Bojim se, ako te zovnem imenom oca, da mi ne uzvratiš, da sam rasuo tvoje darove.

76. *Bijeli golub* itd. U kojoj strani svijeta je bijeli golub rodio crnog gavrana (*crna vrana*).

77-78. Suprotstavlja vrline oca pravednika porocima sina otpadnika. "Ja svojim odlikama resim ljepotu kreposti, a ti tvojim opačinama *crniš* još jače tvoje prijekore".

81. *Sahnem, ginem, mrem* itd. Klimaks, kojemu slijedi drugi: *ubog, tužan, go, pun jada.*

82. *Spomena me čini mriti.* Stih uzet iz Jeđupke. Vidi gore kiticu 58.

85. Smiluj mi se po mnogomu milosrđu, ćaćko, tvomu = Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Ps. 50.

88. *Izdvoriti,* ljubeznim načinom postići.

90. *I ne ckneći,* ckniti = kasniti.

91. *Gdje vijek sunce ne zapada* = gdje je uvijek dana, svjetla, život = dvor nebeski. *Vijek* + negativ znači: nikada.

Rječnik

biljeg - znak
blazniti - milovati
bo - jer
boljezan - bol, bolest
brašno - hrana
budu - budem

capćaše - cvjetaše
cića - zbog, radi
cijeć - zbog, radi
cikliti - cakliti se, svjetlucati
ckniti - kasniti; ***cknećі*** - kasneći

čačko - otac
čâs - čast
česa - čega
česvina - vrsta hrasta
čim - dok, dočim, pošto, kada
čuju - osjećam, ćutim (zastarjeli oblik prezenta 1. lica)

daždjati - kišiti
dilo - djelo
dobitnik - pobjednik
dohod - dolazak
dokli - dok, dokle
drijevo - brod
dubje - stabla

gdi - kad

gnjiv - gnijev
godište - godina
govoriti se - zvati se

hajati - mariti
hip - čas, trenutak
hoć' - hoćeš
hoti - pohote
hraniti - čuvati
hrek - grana
hrlo - brzo
hrvan - razrušen, satrt
hud - zao

ije - jede (inf. ***isti***)
ijed - otrov
iskorijepiti - uništiti
istin - istinit
izdavnica - izdajnica
izeti - uzeti
izgled - primjer
izmesti - izbaciti
ižeti - izvaditi, uzeti

jak - kao, poput
jakno - kao
jestojska - hrana
jezbina - hrana
jur - već

ka, ke, ku - koja, koje, koju
kajan - razboljen, bolestan
kami - kamen
karati - grditi
ki - koji
kijem - kojim

kim - kojim
klikovati - zvati, pozivati, dozivati
kô - koje; kako, ako, kad, pošto
koli - koliko
kon - kod
kraj - obala (pored drugih značenja)
kripos - snaga, moć; vrlina, krepost
krivina - krivnja, grijeh
kupjena - kupina

lepir - leptir
lir (grč.) - ljiljan

ljepos - ljepota
ljut - hrid, stijena
ljuven - ljubavni, ljubavnički

mê - moje
metati - bacati
minuća - prolazna
miri - zidine
mû - moju
mučati - šutjeti

nahoditi - naći, nalaziti
nalip - otrov
naman - neman
naprava - ukras
naredan - čestit, valjan
navidost - zavist
nebi - nebu
neishitan - nedokučiv
nepokoj - nemir
nescijena - nepoštivanje; nečasnost, sramota
neumrli - besmrtan
nica - ničice

noriti - roniti

njegda - nekada

obhoditi - obaći
obrati - izabrati, odabrati
obratiti se - pretvoriti se
obraz - lice
obroh - odabrah
očinak - pogled
odiliti (se) - rastati (se)
oholas - oholost
općeni - sveobuhvatni, uobičajeni
oprhao - opaljen, osušen
oriti - bacati
oro - orao
ostinuti - smrznuti se

paček - pače, dapače
paziti - opaziti, vidjeti
pečal - tuga
pernica - postelja od perja
pića - hrana
pjenez - novac
plav - brod
podirati - izvlačiti
podobati - priličiti, dolikovati
pogrešpan - navoran, izbrazdan
pokli - pošto
pokojati - počivati, odmarati
poplesati - pogaziti
poprav - uistinu
posilati - slati
pošetaj - šetnja
prem - upravo, baš
premaliće - proljeće

pristanak - prestanak
pristav - sluga
prliti se - izgarati
proljiće - proljeće
promjena - preobuka, odijelo
proz - kroz
proždorstvo - proždrljivost
pržina - pijesak
put - tijelo

razlik - nestalan, promjenjiv; različit
razlog - razum
rijeh - rekoh
rubje - rubovi, okrajci (krošnje)
rudež - kovrča

saj - ovaj
satvarati - pretvarati
saviše - suviše
scijeniti - misliti, smatrati, držati
scijenjah - cijenih
sej - ove
skroven - skriven
slaci - slatki
slas - slast
smagnuti - čeznuti
smeća - smutnja, nemir
smuća - izaziva mučninu, smućuje
spela - sapela
splesan - zgažen
splesati - zgaziti
spomena - uspomena
spravan - spreman
spražiti (se) - spržiti (se), izgorjeti
stabar - deblo, stablo
stanovit - čvrst, stalan
stavljati se - sjetiti se, brinuti se

strana - brdo
stražnik - čuvar
stren - zgnječen
stupaj - korak
sud - posuda
suprotiva - nasuprot
sveđ - uvijek, neprestano, stalno
svid se - pogledaj se
svim, svime - sasvim
svion - svilen
svrha - kraj

šibika - prut, šiba

tančac - ples
tiri - otjera
tlačiti - gaziti
tmast - taman
toli - toliko
tratiti - trošiti
trator - tratinčica
tresak - grom
trijebi je - potrebno je, treba
trijes - grom
trud - bol, muka
tukač - potucalo
tve - tvoje
tvim - tvojim

umrli - smrtan
ustarati se - ostarjeti

vaj - jad, nesreća; uzvik: jao!
vas - sav
već, veće - više
veriga - lanac

viđ - vidi
vijek - uvijek; uz negaciju: nikad
vik - uvijek; uz negaciju: nikad
vira - vjera
vlas - vlast
vrć - baciti, napustiti
vrgoh - odbacih (od ***vrći***, baciti)
vrh, vrhu - nad, iznad, povrh, ponad
vriježiti - krijepiti, učvršćivati
vrže - baci, odbaci (od ***vrći***)

zabit - zaborav
zaman - uzalud
zamjeran - sjajan, izvrstan
zapovrći - započeti
zastupati - zaklanjati, zagrađivati
zbilj - istina; ***na zbilj*** - uistinu
zenuti - prolistati, klijati, zelenjeti se
zgarati - izgarati, spaljivati
zgled - pogled
zgledan - pogledan
zgriva - zagrije
zlamenje - znak
znan - vješt, vrijedan; ***toli znana*** - tako vješta
zrak - pogled (pored drugih značenja)
zvjerenje - zvijeri, zvjerad

želud - žir
žiriti - hraniti
žirni - koji se hrani žirom (stoka)
življenje - život

Bilješka o autoru

Ivan Gundulić

(Dubrovnik, 9. 1. 1589 - Dubrovnik, 8. 12. 1638.)

Ivan (Dživo Fran) Gundulić (talijanski Giovani Gondola) dubrovački je barokni pjesnik i dramatičar, jedan od najvećih pisaca starije hrvatske književnosti.

Rođen je u vrlo uglednoj vlasteoskoj obitelji i ima, što se javnog života tiče, tipičnu biografiju dubrovačkog plemića. U Dubrovniku je završio humanističku gimnaziju, gdje mu profesor bio pisac i prevoditelj Camillo Camilli, autor nadopune Tassova *Oslobođena Jeruzalema*. U svom je gradu proveo cijeli život. Oženio se 1628. godine Nikom Sorkočević s kojom je imao sinove Frana (maršal austrijske vojske, autor putopisa po Rusiji), Šiška (pjesnik) i Mata, te kćeri Madu i Dživu. Godine 1608. godine postao je članom Velikog vijeća, 1636. godine biran je za senatora, a od 1638. godine ušao je i u Malo vijeće, vladu Dubrovačke republike. Nadležna tijela izricala su mu opomene i novčane kazne bezuspješno se nadajući da će ga tako privoliti da sudjeluje na sjednicama, ali je očito da je Gundulića više zanimao književni rad. Obavljao je različite javne službe te je bio sudac, senator, carinski službenik, nadzornik oružarnice, nadzornik žitnice itd. Istovremeno se bavio obiteljskim poslovima i odvjetništvom. Dva je puta bio knez Konavala, a da ga rana smrt

nije spriječila, najvjerojatnije bi bio biran za kneza Republike (otac mu Fran je biran za kneza 5 puta, a knez je bio i sin Šiško).

Gundulić je u mladosti napisao deset *melodrama* ili *libretističkih drama* (tragikomedija), prijevoda talijanskih opernih libreta ili obrada libretističkih mitoloških motiva. Melodrame su u to vrijeme bile u cijeloj Europi vrlo cijenjen žanr i obilježit će dramsko stvaralaštvo u Dubrovniku u cijelom 17. stoljeću. Nazivajući ih *porod od tmine,* u duhu protureformacije i katoličke obnove, Gundulić se u predgovoru zbirke *Pjesni pokorne kralja Davida* (Rim, 1621) odrekao svojih ranih dramskih djela. Od deset drama koje spominje u tom predgovoru, *Adon, Galatea, Čerere, Kleopatra, Koraljka od Šira* i *Posvetilište ljuveno* su izgubljene, u potpunosti su sačuvane *Arijadna* ("s velicijem slavami bi jur prikazana u našemu Dubrovniku", kaže Gundulić u posveti, a tiskana je u Anconi 1633), nastala na temelju Rinuccinijeva komada *Arianna* (1608), te *Prozerpina ugrabljena*, dok su od *Dijane* i *Armide* sačuvani kratki odlomci. Moguće je da su sve rane Gundulićeve drame izvođene, u periodu između 1606 i 1620. Melodrame je pratila glazba i ples, odnosno dio stihova - najviše korovi - su se pjevali, pa ih se smatra pretečama opere. O glazbi koja je pratila Gundulićeve libretističke drame ne znamo ništa. U Gundulićevo vrijeme u Italiji opera je već poznata (prva opera, *Dafne* Jacopa Perija nastaje 1597. godine). Adaptirajući operne librete, dubrovački književnici 17. stoljeća rade "redukcije opernog spektakla" (S. P. Novak), prilagođavajući ih dubrovačkim scenskim prilikama.

Gundulić se u spomenutom predgovoru nije odrekao samo drama. Odrekao se i svojih mladenačkih ljubavnih pjesama, koje tako nisu sačuvane. Od Gundulićeva svjetovna pjesništva sačuvan je prijevod G. Pretijeve *Amante timido* (*Ljubovnik sramežljiv*), prigodnica *Visini privedroj Ferdinanda II. velikog kneza od Toskane*, te elegija *Žalosno cviljenje u smrt gospođe Marije Kalandice.* Njegovo religiozno pjesništvo okupljeno je u zbirci *Pjesni pokorne kralja Davida* koja uz slobodne prepjeve biblijskih psalama sadrži i teološko-meditativnu pjesmu *Od veličanstva božijeh.*

Najglasovitije Gundulićevo dramsko djelo je alegorijska, polimetrična, tročinska drama *Dubravka.* Izvedena je 1628. godine u

Dubrovniku "prid Dvorom" i predstavlja autorov povratak dramskom književnosti nakon njegovog odricanja od ranijih dramskih djela. Tiskana je prvi put tek 1837. godine.

Dubravku karakteriziraju optimizam i vedriji tonovi. Formom je pastorala, po talijanskim uzorima toga doba (Guarini: *Vjerni pastir*; Tasso: *Aminta*; Sannazzaro: *Arkadija*). Koriste se različiti stihovi (peterac, osmerac, dvostruko rimovani dvanaesterac). Jedna od baroknih odlika *Dubravke* činjenica je da se događaji, čak i oni ključni, često ne prikazuju, nego samo prepričavaju. Radnja je smještena u neodređeno mitsko vrijeme, svojevrsni "zlatni vijek", a tema je izmišljeni narodni običaj slavljenja božice slobode i ženidbe najljepšeg mladića i djevojke.

Alegorija u *Dubravci* protumačena je kao apoteoza dubrovačkog aristokratskog političkog ustroja: Dubrava je Dubrovnik, Miljenko vlastela, podmukli i ružni Grdan građanstvo koje se želi domoći plemstva ženidbom s plemkinjama. Zanimljiva je pojava lika ribara iz Dalmacije, kroz kojega se sloboda Dubrovnika stavlja u antitezu s podjarmljenosti mletačke Dalmacije, te likovi satira koji simboliziraju poroke, a koji u *Dubravku* unose elemente komičnog. Gundulić slavi platonistički ideal grada-države u kojemu vladaju najbolji, ali *Dubravka* je istovremeno i svojevrsna utopija (D. Fališevec).

U novije doba *Dubravka* se prvi put izvodi 1888. u Zagrebu, na tristotu godišnjicu pjesnikova rođenja, uz glazbu Ivana Zajca i u režiji Andrije Mandrovića, i to je prva izvedena dopreporodna drama u novom hrvatskom kazalištu. Glasovita je izvedba 1913. u Maksimiru, na otvorenom, u režiji Josipa Bacha, a vrijedi spomenuti još i izvedbu iz 1933, kada *Dubravku* pred Kneževim dvorom u Dubrovniku u režiji Tita Strozzija postavlja ansambl HNK iz Zagreba. Izvedbe *Dubravke* su imale veliki značaj u nacionalnom i političkom kontekstu 19. i 20. stoljeća. Osobito su poznati stihovi poznati kao *Himna slobodi* koje je uglazbio Jakov Gotovac ("O lijepa, o draga, o slatka slobodo..."). Osim Gotovca, *Dubravku* su uglazbili Ivan Zajc, Antun Dobrović i Ivo Malec.

Najpoznatije Gundulićevo djelo je ep *Osman*, koji u osmeračkim katrenama prikazuje cijeli niz paralelnih zbivanja i epizoda kojih su okosnica Gunduliću suvremeni događaji: uspon i pad turskoga

sultana Osmana II nakon poraza kojega mu je 1621. kod Hoćima nanio poljski kralj Vladislav. Iako sačuvan u velikom broju rukopisnih primjeraka, ep je tiskan tek 1826. godine, ali je unatoč tome bio "najčitanije djelo starog Dubrovnika" (Slamnig).

Iz neutvrđenih razloga *Osmanu* nedostaju dva središnja pjevanja (14. i 15.) koja kasnije napisali P. Sorkočević (1826), M. Zlatarić (1826), te I. Mažuranić (1844) čija se nadopuna smatra najuspjelijom. Danas prevladava mišljenje da dva pjevanja koja nedostaju Gundulić nije niti stigao dovršiti.

Gundulić se u *Osmanu* dijelom vraća pesimističnim tonovima svojih religioznih djela, kroz brojne refleksije o prolaznosti. Po svojim formalnim svojstvima *Osman* je u potpunosti barokni ep, ali se oslanja i na narodno pjesništvo.

* * *

Religiozna poema *Suze sina razmetnoga*, objavljena u Veneciji 1622. godine, djelo je pobožne tematike. Riječ je o djelu nadahnutom religiozno-didaktičnim pjesništvom talijanske književnosti (L. Tansillo i E. Valvasone) kojim Gundulić utemeljuje unutar hrvatske barokne književnosti popularan žanr religiozne poeme, odnosno baroknog "plača" (I. Bunić, I. Đurđević, A. Kanižlić i dr.).

Sastoji se od tri pjevanja ili "plača" (*Sagrešenje, Spoznanje, Skrušenje*), a temu je Gundulić pronašao u biblijskoj paraboli o rasipnom sinu iz Evanđelja po Luki, proširivši biblijsku priču i dodavši lik razbludne žene kao glavni sinov grijeh, čega u Bibliji nema.

Bogata, začudna metaforika i figure suprotnosti (oksimoroni, paradoksi, antiteze), nabrajanja tipični su za baroknu književnost, jednako kao i tematika djela: ispraznost i prolaznost ovozemaljskog, kajanje, iskupljenje grijeha i prihvaćanje ispravnih načela vjerskog života. Djelo, što je uobičajeno za poeme, sadrži epske, lirske i dramske elemente.

Djelo je pisano u osmercima kombiniranim u sestine, sa rimom *ababcc*.

Tekst prema:

- *Djela Dživa Frana Gundulića*, treće izdanje, prir. Đuro Körbler, Stari pisci hrvatski knj. 9, JAZU, Zagreb 1938.

Impressum

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8
10000 Zagreb

tel. (besplatni): 0800/285252
(0800/BULAJA)

info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Dizajn i prijelom: Bulaja naklada d.o.o.

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Oblikovanje naslovnice: Zvonimir Koščak

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o. i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Autorska prava na djela Ivana Gundulića su istekla, i ona su sada javno dobro koje se nesmetano može kopirati. Međutim, sva autorska prava na opremu knjige (rječnik, napomene, bilješka o piscu...) su pridržana.

ISBN: 978-953-328-086-8

© 2011. Bulaja naklada d.o.o.